

De thema's die voor het maken van de tentamenvragen van belang zijn:

- **(historische) Inleiding** > weet welke actoren van belang zijn in welk land en weet wat deze actoren doen. De geschiedenis is van belang om te weten waarom het staatsrecht in een land is zoals het is. Voor veel dingen is geen logische verklaring te vinden. Historische verklaringen kunnen hier soms wel uitkomst bieden.
- **Grondwet en constitutie** > de meeste landen hebben dezelfde soevereine basis maar trekken hier niet dezelfde consequenties uit. De verschillende uitwerkingen zijn in elk land logisch.
- **Het democratisch staatsbestuur** > hoe werkt de democratische legitimatie in een land en ook de machtenscheiding is hierbij van belang. Van alle actoren die bij het eerste punt worden genoemd moet je kunnen uitleggen tot in hoeverre deze democratisch gelegitimeerd zijn en tot in hoeverre deze actoren tegenmacht van de democratie zijn.
- **Regelstelling en rechtspraak** > denk hierbij waarom de wetsvorm van belang is. Hiervoor zijn verschillende redenen in verschillende landen. Het kan hierbij gaan om de democratie maar ook om de status van de regelgever (VK).
- **De relatie tussen het geheel en de delen** > tot in hoeverre heeft de regering een zelfstandig regelgevende bevoegdheid. Er wordt ook verschillend tegenaan gekeken wat de status van deze regels is.
- **Nationaal en internationaal recht** > weet wat een transformatiestelsel is en wat een incorporatiestelsel is. Dit geldt ook voor dualisme en monisme. Incorporatie en monisme hebben bijna dezelfde effecten, maar een andere grondslag. Een vraag hierbij is ook hoe de democratie en machtenscheiding in een land zich verhouden tot de doorwerking van het internationaal recht.

Een handig stappenplan wat je op het tentamen kan gebruiken, bestaat uit vier stappen. De eerste drie stappen zijn voornamelijk “denk-stappen”. Deze komen uiteraard terug in je eind antwoord maar de eerste drie stappen kan je beter eerst op een klad papertje schrijven. Hierna kan je er een eindantwoord van maken wat je in kan leveren. Dit stappenplan luidt als volgt:

- **Vraag analyseren** > het gaat vaak om een bepaald onderwerp of land. Wat is de vraag eigenlijk?
- **Deel vervolgens de vraag op in deelvragen** > beantwoorden deze deelvragen samen de vraag?
- **Beantwoord voor jezelf de deelvragen**
- **Schrijf je analyse kort en krachtig op**

Oefenvraag

In Duitsland vormt de legitimationskette een belangrijk concept waaraan het democratische gehalte van de staat moet voldoen. In hoeverre voldoet de aanstellingswijze van de organen die in het Verenigd Koninkrijk betrokken zijn bij de vaststelling van Acts of Parliament aan de eisen die het Duitse concept stelt?

1. Legitimationskette Duitsland en aanstellingswijze van organen VK betrokken bij vaststelling acts of parliament. Je moet dus kijken naar de wetgevende organen.
2. -Wat houdt de legitimationskette in?
-Welke organen zijn betrokken bij de vaststelling van acts of parliament en hoe worden deze aangesteld?
-Tot in hoeverre voldoet dit aan het Duitse concept?
3. –Alle organen met staatsgezag moeten democratisch vertegenwoordigd zijn, via de bondsdag.
-Lagerhuis, Hogerhuis, Royal Assent en de regering. Lagerhuis wordt gekozen in districtenstelsel met eenvoudige meerderheid en Hogerhuis wordt samengesteld doormiddel van erving of benoeming. De Koningin via erfopvolging. De regering wordt gevormd door ministers uit het Lagerhuis en het Hogerhuis. Indirect bestaat hierbij dus democratische legitimatie omdat het Lagerhuis gekozen wordt door het volk.
-Alleen Lagerhuis voldoet aan het idee van de legitimaitonskette zoals deze in Duitsland bekend is.

Oefenvraag

In Nederland bestaat voor de regering de mogelijkheid om zonder grondslag in de wet algemeen verbindende voorschriften uit te vaardigen; deze bevoegdheid is vastgesteld in art. 89 lid 2 GW. Bestaat in Frankrijk evenzeer de mogelijkheid voor de regering om dergelijke algemeen verbindende voorschriften, die geen grondslag in de wet hebben, uit te vaardigen? Motiveer Uw antwoord, mede aan de hand van de Franse constitutie.

1. Avv uitvaardigen door de regering van Frankrijk zonder wettelijke grondslag mogelijk?
2. De vraag bij vraag 1 is ook gelijk de gehele deelvraag.
3. In Frankrijk heeft het parlement op grond van art. 34 FGW de bevoegdheid gekregen om over de in het artikel genoemde onderwerpen wetgeving te maken. Voor alle andere onderwerpen heeft de regering de bevoegdheid om algemeen verbindende voorschriften te maken. In art. 21 lid 1 FGW wordt de minister-president de bevoegdheid gegeven om samen met zijn regering ordonnances te maken.
4. In Frankrijk heeft het parlement op grond van art. 34 FGW de bevoegdheid gekregen om over de in het artikel genoemde onderwerpen wetgeving te maken. Voor alle andere onderwerpen heeft de regering de bevoegdheid om algemeen verbindende voorschriften te maken. In art. 21 lid 1 FGW wordt de minister-president de bevoegdheid gegeven om samen met zijn regering ordonnances te maken. De minister-president voert dus, in tegenstelling tot Nederland, uit.

Brexit

Er staat nog steeds geen deal vast met betrekking tot de Brexit. De grens tussen Ierland en Noord-Ierland komt men niet uit. Wat is er staatsrechtelijk gebeurd tijdens deze Brexit? Het begon er mee dat president Cameron eigenlijk zijn eigen politieke carrière wilde redden en daardoor zei hij toe dat als hij de verkiezingen zou winnen, er een referendum met betrekking tot de Brexit zou komen. Hij wint de verkiezingen en gaat vervolgens onderhandelen voor een betere deal voor de Britten. Hier kwam vrij weinig uit voor de Britten. Cameron treedt af en Theresa May komt.

Oefenvraag

1. *Hoe kan het dat Theresa May benoemd is tot minister-president zonder dat er tussentijdse verkiezingen zijn gehouden?*
Er is een cabinet reshuffle plaatsgevonden. Theresa May was minister van Buitlandse zaken en is dus als het ware gewoon van plaats verwisselt na de aftreding van Cameron. Er loopt een vertrouwensregel tussen de minister-president en het Lagerhuis. Als deze het dus niet eens is met de minister-president zeggen ze het vertrouwen op.
2. *In hoeverre is het Verenigd Koninkrijk gebonden aan de uitspraken van het HvJ EU?*
Ja, hier is het Verenigd Koninkrijk aan gebonden. Hoe het Verenigd Koninkrijk dit bewerkstelligt komt in vraag 3 aan bod.
3. *Hoe verhoudt de doorwerking van het Europees recht in het Verenigd Koninkrijk zich tot de parlementaire soevereiniteit volgens het Britse positieve recht?*
Het parlement heeft de European Community Act gemaakt waardoor zij de staatsorganen de opdracht hebben gegeven zich te houden aan het Europees recht. De parlementaire soevereiniteit is daarmee behouden. Dit is incorporatie.

Oefenvraag

Hoe verhoudt de doorwerking van Europees recht in het Verenigd Koninkrijk zich tot de parlementaire soevereiniteit volgens het Britse positieve recht?

Houdt twee dingen uit elkaar: is een land überhaupt gebonden aan internationaal recht en verdragen? Dit heeft niks te maken met doorwerking. Dit is zo wanneer het land het verdrag tekent. Bij doorwerking gaat het om de nakoming van deze verplichting. VK heeft een transformatiestelsel. Verdragen van internationaal recht moeten worden omgezet in nationaal recht voordat ze binding hebben in de nationale rechtsorde. Echter, het Europees recht is volgens het HvJ EU niet hetzelfde als internationaal recht, het is een ander concept. De regel met betrekking tot doorwerking geldt dus ook niet. Het HvJ EU zegt dat het Europees recht monistisch is dus nou eenmaal gewoon doorwerkt. De Britten zijn het hier niet mee eens en stellen dat de reden waarom het Europees recht doorwerkt in hun rechtsorde de European Community Act is.

Nederland heeft een aantal staatsrechtelijke en politieke problemen:

- **Versplintering en verkiezingen** > we hebben op het moment een vier partijen coalitie. Dit is veel. Het aantal partijen wat in de Tweede Kamer zit is niet het probleem, dit is door de jaren heen redelijk stabiel. Wat wel nieuw is, is dat we geen grote partijen meer hebben. We hebben allemaal partijen van ongeveer 15 zetels en dat is het probleem. Hierdoor is het vormen van een coalitie erg moeilijk (hiervoor moet je op 76 zetels uitkomen). Als je die coalitie eenmaal hebt is het ook erg moeilijk om de meerderheid in de Eerste Kamer vast te houden.
  - o Probleem: politieke instabiliteit
  - o Inpasbare oplossingen:
    - *Afschaffing van de Eerste Kamer zoals in Zweden.* Dit is echter moeilijk in te voeren want dit voorstel moet eerst door de Eerste Kamer goedgekeurd worden.
    - *Een districtenstelsel invoeren voor de Tweede Kamer.* Dit is niet zo kansrijk omdat de Eerste en Tweede Kamer hiervoor moeten instemmen en dit zullen zij niet snel doen want dit betekent dat kleine partijen minder kans maken bij verkiezingen.
    - *Een kiesdrempel.* Echter, dit is geen oplossing voor het geïdentificeerde probleem. Een kiesdrempel betekent dat je een aantal procent van de stemmen ten minste moet halen om een zetel te behalen. In Nederland zijn de meeste partijen ongeveer even groot dus dit zal niet zo veel oplossen.
    - *Het invoeren van een semi-presidentieel stelsel zoals in Frankrijk.* Het natuurlijke effect van het kiezen van iemand die de regering vormt is dat je een semi-presidentieel stelsel veroorzaakt want de persoon die rechtstreeks gekozen is denkt het vertrouwen van het parlement niet nodig te hebben. Het logische gevolg hiervan is dat de vertrouwensregel tussen het parlement en die persoon verliest en daarmee ligt het voor de hand dat dit een zelfstandige leider gaat zijn die bevoegdheden moet hebben. Dit gaat een erg grote breuk worden met ons huidige stelsel.
- **Referenda** > Er bestaat een reactief referendum. Wanneer een wetsvoorstel is aangenomen door de Eerste Kamer en de regering wil het ook invoeren ging er een termijn lopen om een referendum in te stellen. Dit referendum is niet bindend. In principe zijn de twee referenda die zijn geweest volgens dit systeem gegaan. De klacht was echter het negatieve karakter van het referendum. Referenda zijn bedoeld om burgerinspraak te stimuleren maar vanwege het negatieve karakter van het referendum (alleen referenda houden wanneer je ergens tegen bent) creëert dit een negatieve sfeer en breekt dit het vertrouwen verder af.
  - o Probleem: referenda heeft een negatief karakter en daarom niet het gewenste effect (meer afbreuk aan het vertrouwen in de politiek dan dat het eraan bijdraagt).
  - o Inpasbare oplossingen:
    - *Invoering federalisme.* Burgers hebben dan het gevoel beter vertegenwoordigd worden door de invulling van een Eerste Kamer in een federatie. Niet echt inpasbaar want is erg radicaal.

- *Een bindend referendum invoeren.* Er is alleen een advies gevend referendum waardoor er niet per se wat gedaan hoeft te worden met de uitslag van het referendum.
  - *Invoeren burgercomités zoals in Zweden.* Zowel de overheid als provincies en gemeentes gebruiken deze comités in Zweden. Deze maken wetsvoorstellen. Hiermee hebben burgers al inspraak voordat de wetten gemaakt zijn. Burgers voelen zich meer gehoord en betrokken.
- **Constitutionele toetsing** > wordt al erg lang gediscussieerd. Er is een grondwet maar de wetgever mag zelf besluiten of zijn wetten wel of niet grondwettig zijn. Dit kan een schending van een machtscheiding zijn.
- Probleem: de wetgever moet gecorrigeerd kunnen worden als hij ongrondwettig handelt, maar dit mag er niet (teveel) toe leiden dat de rechter op de stoel van de wetgever gaat zitten
    - *Declaration of incompatibility.* Wanneer in het Verenigd Koninkrijk de rechter ontdekt dat een wet in strijd is met een andere wet, leggen ze dit terug bij het parlement met de vraag of ze dit echt wilde. Dit is een declaration of incompatibility. Dit is niet erg ingrijpend en kan dus een oplossing zijn.
    - *Niet toepassing.* Ook het Zweedse voorbeeld kan misschien een oplossing zijn. Art. 11.14 Zweedse Grondwet zegt dat wanneer een rechter vindt dat een wet in strijd is met een van de hogere wetten, wordt deze regel niet toegepast. Hierbij moet in de gaten worden gehouden dat de Riksdag de belangrijkste vertegenwoordiger van het volk is maar ook dat fundamentele wetten hoger zijn dan andere wetten. Het is in principe aan de Riksdag om vast te stellen wat het recht is. Bij twijfel moet de rechter dus de Riksdag zijn gang laten gaan.

Oefenvraag

Leg aan de hand van de respectievelijke kiesstelsels uit dat aanwezigheidsbevoegdheid van de Franse minister-president ten opzichte van de collega-ministers doorgaans veel sterker is dan de aanwijzingsbevoegdheid van de Duitse Bondskanselier ten opzichte van de collega-ministers.

In Frankrijk wordt de minister-president door de president gekozen op grond van art. 8 FGW. Art. 21 FGW geeft de bevoegdheid aan de minister-president om acties van de regering te bepalen en zijn taken te delegeren. In Duitsland wordt de Bondskanselier op voordracht van de Bondsdag gekozen door de president. De Bondsdag heeft dan de bevoegdheid om collega-ministers voor te dragen. Het Franse stelsel is een semi-presidentieel stelsel. De minister-president is afhankelijk van het vertrouwen van de Assemblée.

Kiesstelsel Assemblée: Een meerderheidsstelsel wat ertoe leidt dat meestal één partij de meerderheid heeft.

Kiesstelsel Bondsdag: Er worden twee stemmen uitgebracht, een op een district en een op een lijst. Bijna nooit heeft één partij in de Bondsdag de meerderheid omdat de lijststem dominant is, de evenredige stem. In essentie is het dus een evenredig stelsel en leidt tot coalitieverbanden.

De aanwijzingsbevoegdheid kan door de Franse president dus veel krachtiger gebruikt worden omdat deze in essentie zijn eigen partij aanstuurt.

Oefenvraag

Er wordt in Nederland al jaren gedebatteerd over de invoering van constitutionele toetsing. Stel, er wordt in Nederland een constitutioneel hof ingevoerd dat over vergelijkbare bevoegdheden beschikt als het Duitse Bundesverfassungsgericht. Ligt het in een dergelijk voorstel voor de hand dat het op vergelijkbare wijze wordt samengesteld als het Bundesverfassungsgericht?

Eerst kijk je bij deze vraag naar hoe het Bundesverfassungsgericht wordt samengesteld (art. 94 GG). De Bondsdag en Bondsraad hebben beide invloed op deze samenstelling. Het Bundesverfassungsgericht legt de grondwet uit en het is belangrijk dat de delen daar invloed op hebben omdat de delen ook te maken hebben met deze grondwet. Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat en daarom zou dit in Nederland minder logisch zijn.